

O altă componentă o reprezintă relația acestor școli cu puterea de stat. În noul context politic inaugurat de guvernarea lui Tisza Kálmán, repercusiunile măsurilor din politica școlară aveau să fie extrem de evidente și în privința școlilor confesionale. Acestea erau supuse în mod constant unor acțiuni de control și constrângere cu scopul evident al transformării lor în școli comunale ca instrument de asimilare a națiunilor nemaghiare. Era o perioadă în care problema școlii încăpea pe mâna unei clase politice din ce în ce mai intolerante față de orice demers care să asigure și să păstreze drepturile firești ale naționalităților. Privită din această perspectivă, imaginea ce reiese din documentele incluse în prezentul volum este una deosebit de complexă: dacă funcționarii statului apreciau școala confesională drept una retardată, marcată de inerție și indisciplină, comunitățile se văd puse în fața unui efort de rezistență și mobilizare. Acest efort avea să fie vizibil în scurt timp, pentru că s-a materializat într-o operă anevoioasă și complexă de construcție a unui sistem școlar românesc realizat prin eforturi proprii, lipsit de sprijin din partea statului, ba mai mult, marcat de numeroase obstrucții în acest sens.

Volumul are meritul de a pune în circuitul istoriografie un număr important de documente care deschid o vastă perspectivă asupra situației școlii confesionale din dieceza greco-catolică a Gherlei și, în același timp, evidențiază noi dimensiuni ale lumii rurale ardelenene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea pe sinuosul și dificilul drum al acesteia spre modernitate. Vastul fond documentar publicat de cercetătorul Simion Retegan în volumul de față și în altele cu aceeași tematică ce l-au precedat vine să întregască și să nuanțeze problema învățământului confesional din această parte a Transilvaniei, abordată recent și în teza de doctorat al lui Daniel Sularea, *Școală și societate, învățământul elementar confesional în episcopia greco-catolică de Gherla (1867-1918)*, Cluj Napoca, PUC, 2008, 387 pag.

Avem așadar prin volumul de față un suport documentar de o importanță deosebită pentru toți specialiștii preocupați de problema reconstituirii istoriei învățământului și, deopotrivă, pentru cei care investighează complexa problematică a secolului XIX, indiferent de perspectiva metodologică pe care o adoptă.

Aș mai adăuga doar faptul că avem în față rezultatul fericit al trudei pasionate depusă de-a lungul anilor în arhivele transilvănene de istoricul Simion Retegan, într-o manieră pe care mai tinerii istorici s-ar cuveni să o privească drept model vrednic de urmat.

Iosif Marin Balog

Nicolae CORDOȘ, Gelu NEAMȚU, Iuliu Coroianu în vâltoarea vremurilor 1847-1927, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2006, 215 p.

Monografia despre Iuliu Coroianu, începută de Nicolae Cordoș, a fost finalizată de Gelu Neamțu. Această carte, dovadă și împlinire editorială a unei prietenii îndelungate, îi prilejuiește cercetătorului Gelu Neamțu, concomitent coautor și editor, deschiderea volumului prin alcătuirea unei sumare prezentări a omului și istoricului Nicolae Cordoș (1938-2002), director al Muzeului de Istorie din Cluj, prezentare însoțită de o bibliografie selectivă cuprinzând 68 de publicații ale acestuia din urmă.

Cartea este, deci, o revizuire, o completare și o finalizare a ceea ce ar fi trebuit să fie teza de doctorat a lui Nicolae Cordoș, o încununare a cercetărilor sale, care, în afară de muzeografie și istoria sportului, s-au axat pe mișcarea memorandistă și pe istoria Partidului Național Român.

Este de mirare cum până acum au rămas în afara preocupărilor istoricilor contemporani viața spectaculoasă și activitatea prodigioasă a Iuliu Coroianu (1847-1927) – avocat, redactor al memorandumului din 1892, specialistul în probleme juridice al memorandiștilor condamnați în celebrul proces din 1893, susținător fidel al conducătorului PNR, Ioan Rațiu, și unchi al lui Iuliu Maniu,

implicat activ în acțiunile de conciliere a dizidențelor orgolioase (Vincențiu Babeș, Vasile Lucaciu, Ioan Slavici), manifestate în detrimentul unității mișcării naționale românești din Transilvania la finele secolului al XIX-lea.

Volumul de față aduce necesara reparație morală față de pe nedrept uitatul fruntaș al mișcării transilvane românești, punctând reala contribuție națională adusă de Iuliu Coroianu, într-un context istoric expus cu generozitate de autori, permițând însă și intruziunea în viața personală, în reacțiile și motivațiile omenești ale actorilor principali din cadrul mișcării memorandiste.

În afară de prezentarea lui Nicolae Cordoș și de indicele final, semnate de Gelu Neamțu, monografia propriu-zisă dedicată lui Iuliu Coroianu cuprinde șapte capitole: *Introducere, Originea, familia, studiile. Începuturile activității de avocat și funcționar, reușitele culturale și economice, Începutul activității politice, Redactorul memorandumului din 1892, Pe drumul Seghedinului, Criza Partidului Național Român. Aportul la revitalizarea mișcării naționale din Transilvania și Ungaria (1895-1905), Sfârșitul*. Modelul și călăuza la care s-au raportat autorii în realizarea acestei monografii istorice este crezul exprimat de George Barițiu la biografia lui Andrei Mureșianu: „A scrie despre viața unui om fără a da lectorilor ocazia să pătrundă în reacțiunile sociale, politice și religioase ale timpului său, ar însemna că voiește cineva să le mărginească orizontul așa încât, afară de persoana descrisă, să nu mai poată vedea nimic împrejurul ei și să nu o poată judeca după împrejurările în care se aflase dânsa. Mă voi adopera să nu cad în această eroare” (citat la p. 22). Monografia lui Iuliu Coroianu satisface și respectă acest deziderat pe care și l-a propus.

Ela Cosma

Vlad POPOVICI, *Tribunismul (1884-1905)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008, 434 p.

Reprezentant al celei mai tinere generații de istorici afirmați temeinic în cadrul Facultății de Istorie-Filosofie a Universității clujene în debutul mileniului trei, semnatarul monografiei cu titlul sus enunțat a demonstrat variate preocupări de studiu atât în calitate de coautor al unei abordări vizând modernizarea lumii rurale autohtone într-un circumscris răgaz temporal și dintr-un diferit unghi de interpretare decât cel tradițional, de coeditor al seriei de studii de istorie politică și culturală privind tematica identității și alterității, cât și de responsabil cercetător de temerare strădanii de investigare, precum: ilustrarea dualității dintre copilărie și adolescență în trecut, evoluția comunității ortodoxe din localitatea sa natală (Războieni) pentru un extins interval, lenea țaranului român percepută de literatura medicală în spațiul extracarpatic (secolele XIX –XX) și suita de contribuții publicate între anii 2004-2007, reunite în formatul actualei lucrări.

Elaboratul se cadrează suitei de meritorii tentative generate de certe afinități electivă și subiective, evidente într-un dublu palier, cantitativ/calitativ, menite să sondeze aspecte generale/particulare ale unui specific proces, înfățișat într-o configurată investigare a „studiului de caz”. Vlad Popovici dezvoltă un subiect aparte tocmai în ideea de a comensura faptic obiectul propuselor interogații deconstructiviste. El ne dezvăluie acum rezultatul continuei sale trude, încorporată într-un demers cu directă adresare pe seama lectorilor specialiști, prin provocarea deschis afirmată de a-și (in)valida propriul punct de vedere față de țelul stipulat de investigarea coroborată a bibliografiei editate și izvoarelor arhivistice întru comensurarea locului/rolului „Tribunei” și „tribuniștilor” într-un areal spațial și temporal strict circumscris. Viziunea sa interpretativă este permanent incitată de aserțiunile istoriografiei noastre tradiționale cu privire la menirea celor două organe de presă discutate, în schimbarea atitudinii politice a românilor transilvani între 1892-1905, de calitatea de releu cultural asumat de către direcția „junimistă” și de contribuția generală la modernizarea societății românești intracarpatică un triplu palier: economic, bisericesc și școlar. Etape subliniate decent în constructul logic făptuit se referă acum la studiul premiselor dezvoltând formarea universitară și coagularea doctrinară, activitatea politică „tribunistă” în cadrul mișcării naționale considerată drept certă rațiune existențială, dimensiunea culturală interferată cu angajamentul social